

ПЕРЕКАЗ ЗІ СКЛАДАННЯМ ПЛАНУ

СОЦІАЛЬНА ПРЕСТИЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ КОМУНІКАТИВНО-ІНФОРМАЦІЙНОМУ СВІТІ

Сучасна соціолінгвістика оперує поняттями мовна ситуація, суспільний статус мови, функціонування (функції) української мови, соціальні діалекти, вибір мови спілкування та ін. Поступово наукова дисципліна формує термінологічний апарат, у якому терміни не обтяжені емоційно-експресивною конотацією. Однак у терміні соціальна престижність мови аксіологічний, оцінний компонент наявний, оскільки сама семантика слова престижність містить сему «оцінка». Зауважимо, що про соціальну престижність щодо української мови як мови до недавнього часу недержавної нації, мабуть, говорити маємо з певними застереженнями. Для об'єктивної оцінки соціальної престижності української мови, треба було б відповісти на питання: які соціальні групи, прошарки послуговуються українською мовою, яке ставлення до мови, проголошеної державною, у загальноосвітній, вищій, спеціальній професійній школі, у середовищі державних службовців, причому на найвищих посадових щаблях, яке ставлення до мови у Збройних силах тощо. Можемо констатувати, що на сьогодні поняття соціально престижна мова і державна мова не можна однозначно вважати тотожними. Соціальний престиж мови вимірюється: мірою використання мови на найвищих щаблях державної влади, оперуванням україномовними комунікатами в різних сферах виробничого, суспільного життя; ставленням до мови як засобу досягнення службової кар'єри; задоволенням найрізноманітніших культурно-освітніх потреб громадян; місцем мови в інформаційному просторі (радіо, телебачення, книговидання).

Українська літературна мова від часу свого формування найтісніше пов'язана з діалектними різновидами мови. У різні періоди історії української літературної мови по-різному склалися її відносини з діалектами, койне, просторіччям, жаргонами, з іншими мовами.

Сьогодні маємо визнати, що літературна мова, культивована освітою, комунікативною практикою освічених людей у ХХ ст., входить у нові сфери сучасної комунікації. Це мова дипломатії, міждержавних зв'язків, розширення словника економічної, фінансової, банківської, юридичної діяльності.

Проблема соціальної престижності літературної мови безпосередньо торкається теоретичного і практичного питання розмовної мови як нижнього функціонально-стильового регістру в межах нормованої мови. Цю розмовну мову в її просторовому вимірі нерідко оцінюють як суржикову, хоч варто застерегти щодо не завжди коректного використання цього терміна. Скільки місцевих українських мов в Україні? Крім визнаних і науково описаних діалектів, можна говорити про існування розмовної літературної мови з характерними територіальними відмінностями. Носії цих розмовно-територіальних чи народнорозмовних відмін розуміють один одного і водночас визнають існування літературного стандарту, що склався у мовному просторі України як результат нормативів освіти.

Соціально престижною формою національної мови і надалі залишається літературна мова з її усталеними динамічними нормами, просторова і часова глибина яких сприймається по-різному, залежно від рівня освіти мовців. Про феномен соціальної престижності мови можна добути відомості із проведеного анкетування. Зокрема, такий зв'язок констатуємо в анкеті для батьків, де сформульовано питання про потребу вивчення української мови для майбутньої службової кар'єри дитини. В анкеті маємо інші питання і відповіді: щоб дитина була освіченою, культурною людиною — на це позитивно відгукнулися 56 відсотків респондентів. Тобто потребу вивчення української мови батьки пов'язують із освітою і культурою. І хоч освіта, культура, на жаль, не належать

до пріоритетних сфер у нашій сучасній державі, проте в цінностях батьків їхній пріоритет незаперечний. І в цьому можна вбачати запоруку майбутнього зростання соціального престижу української мови як ознаки освіченої, культурної людини. На другому місці, із значним відривом (утричі менше), реагування на стимул — щоб відчувала себе українцем — 19 відсотків. Майже такий самий відсоток (17) займає позиція — маю власний погляд. І тільки вісім відсотків проектують потребу вивчення української мови на перспективу зростання кар'єри.

Хоч зауважимо: в українській державі знання української мови має бути необхідним елементом кар'єри. Однак, опитування не виявило явної зацікавленості цією темою, тобто в масовій свідомості цей аспект соціальної престижності мови не актуалізований (С. Єрмоленко; 544 сл.).

Завдання до тексту

1. Визначити стиль і тип мовлення. Свою думку обґрунтувати.
2. Скласти складний план до тексту.

Орієнтовний план

- I. Поняття соціолінгвістики.
- II. Соціально престижна мова.
- III. Літературна мова.
 1. Українська літературна мова тісно пов'язана з діалектами.
 2. Мова філології.
 3. Соціально престижна форма національної мови.
- IV. Знання мови — необхідний елемент кар'єри.
 3. Лексична робота.
 - *Аксіологічний* — що розглядає що-небудь під кутом зору його цінності для кого-небудь; ціннісний.
 - *Койне* — будь-яка загальна народна мова, що виникла на ґрунті панівного діалекту.
 - *Комунікат* — повідомлення.
 - *Конотація* — додаткові семантичні та стилістичні відтінки, які надаються основному значенню і створюють емоційно-експресивне забарвлення висловлювання (урочистість, фамільярність).
 - *Пріоритет* — переважне, провідне значення чого-небудь; перевага над чим-небудь.
 - *Респондент* — той, хто відповідає на лист, запит.
 - *Семантика* — значення мовних одиниць (слів, фразеологізмів, частин слова).
 - *Соціолінгвістика* — галузь мовознавства, що вивчає питання суспільного існування та суспільні умови розвитку мови.
 4. Словниковий диктант. Записати та пояснити правопис слів. Термінологічний апарат, Збройні сили, культурно-освітній, кар'єра, по-різному, функціонально-стильовий реєстр, розмовно-територіальний, народнорозмовний, феномен, респондент, утричі, незаперечний.
 5. Питання до тексту.
 - Що, на вашу думку, означає поняття *престижність мови*?
 - Чи вважаєте ви свою рідну мову престижною? Чому?
 - Що потрібно зробити для того, щоб зробити українську мову престижною?
 - Чим вимірюється соціальний престиж мови?
 - Чому, на вашу думку, сучасна літературна мова культивована освітою та входить у нові сфери комунікації?
 - Які дослідження із соціолінгвістики були проведені? Які їх результати?
 6. Поясніть словосполучення *термінологічний апарат*. Наведіть приклади з різних наукових дисциплін.
 7. За складеним планом переказати текст.